E. VAN THIJN

De greep van het communisme op het socialisme in Frankrijk

Inleiding

Het gaat Mollet niet voor de wind. Zijn rechterhand in de gloriemaanden van het 'nationaal-molletisme', Lacoste, heeft zich, naar het schijnt wel definitief aan de zijde der ultra-reactionairen Bidault en Soustelle geschaard, maar is nog steeds lid van de SFIO. De vredespogingen van de Gaulle, in wiens handen Mollet het lot der SFIO heeft moeten leggen, lopen keer op keer op weinig uit. Binnen de partij neemt de oppositie onder leiding van Defferre indrukwekkende vormen aan. En buiten de partij sluiten de niet-communistische, heterogene 'hommes de gauche', die slechts hun afkeer van 'verrader Mollet, die zwichtte voor een handvol tomaten,' gemeenlijken te hebben, de rijen. Ook in buitenlandse socialistische kringen is het vandaag 'bon ton' zich smalend uit te laten over de recente verrichtingen van de Franse socialistenleider.

In hoeverre is dit terecht? In hoeverre houdt men daarbij wel rekening met de specifiek Franse problematiek, waarvoor een politicus als Mollet zich nu eenmaal geplaatst heeft gezien? Een Franse problematiek, waarbij telkens weer als probleem numero één die communistische kolos naar voren treedt, die tijdens de Vierde Republiek in hoge mate verantwoordelijk was voor het zgn. 'immobilisme', omdat hij, door zijn aanwezigheid alleen al, groeperingen in coalities dwong, die het eigenlijk over niets eens waren. Die kolos, die zijn kracht juist weer voor een belangrijk deel ontleende aan dat immobilisme der Franse politiek, waarvan hij als monopolist der oppositie keer op keer de electorale vruchten plukte.

Wanneer men de politiek van Mollet aan een oordeel wil onderwerpen, zal men zich dus zeker eens moeten afvragen, welke invloed de aanwezigheid van een krachtige communistische partij op de linkervleugel op zijn handelwijze heeft gehad.

Een socialistisch initiatief

Daniel Mayer, toentertijd secretaris-generaal der SFIO, nodigt in september 1944 de PCF uit mede te werken aan een 'Comité d'Entente', die een eventuele samenwerking der beide partijen zou moeten bestuderen.

Het kan ons vandaag bevreemden, dat dit initiatief juist van socialistische zijde komt, maar een en ander wordt snel duidelijk, als men zich rekenschap geeft van de politieke krachtsverhoudingen op dat ogenblik. Enerzijds een PCF, die, na een uitermate compromitterend begin van de Tweede Wereldoorlog, na de Duitse aanval op de Sowjet-Unie de leiding neemt van het verzet en de bevrijding tegemoet treedt als de 'partij der 75.000 gefusilleerden'. Alhoewel dit getal zeer omstreden wordt, durft

geen politicus op dat ogenblik de heldendaden van de PCF in twijfel te trekken en generaal de Gaulle aarzelt dan ook niet nog voor de bevrijding een tweetal communistische ministers in zijn voorlopige regering op te nemen, een aantal, dat ten slotte tot zeven zal uitgroeien. Maurice Thorez, in 1939 gedeserteerd, brengt het zelfs tot vice-minister-president.

Anderzijds een aangeslagen SFIO, gecompromitteerd door de gebeurtenissen rondom het ontstaan van het Vichy-bewind, die zich genoodzaakt ziet 115 van de 169 afgevaardigden en senatoren uit de jaren veertig uit de partij te stoten en die, alhoewel ook haar aandeel in het verzet niet gering is, de roem der PCF niet kan benaderen.

Zij kan zich bepaald niet veroorloven in een periode van internationale ontspanning, waarin de Sowjet-Unie nog doorgaat voor een zeer gewaardeerde bondgenoot (men denke aan het bezoek van de Gaulle aan Moskou), voor de kiezers te verschijnen als een anticommunistische partij. Mayer verklaarde mij onlangs nog tijdens een vraaggesprek: 'Na de ontbinding van de Komintern meenden vele republikeinen, dat de PCF niet langer een buitenlands lichaam in de nationale gemeenschap zou zijn.'

Uiteraard moeten de communisten de uitnodiging wel aanvaarden, die immers geheel lijkt te passen in hun propaganda voor de eenheid der arbeidersklasse.

Het botert aanvankelijk wel in dit comité. Verschillende gemeenschappelijke verklaringen worden uitgebracht, diverse gemeenschappelijke manifestaties georganiseerd, maar de moeilijkheden ontstaan, als de PCF in juni 1945 haar partner begint te overvragen en, voorbijgaand aan de onderhandelingen in het comité, een voorstel tot unificatie publiceert, dat enerzijds een enorme propagandistische waarde heeft, doch anderzijds duidelijk demonstreert, dat de PCF niet bereid is, haar streven naar eenheid in gevaar te brengen door een mogelijke verwezenlijking daarvan! De PCF schroomt niet, dankbaar gebruik te maken van de revolutionaire doelstellingen der SFIO (die zelfs een verwezenlijking van het communisme in het vooruitzicht stellen . . .), door deze in hun geheel over te nemen in het ontwerp-handvest voor een 'Parti Ouvrier Français', dit tegelijkertijd voor de SFIO onaanvaardbaar makend door de toevoeging van voorwaarden als een democratisch centralistische organisatie en solidariteit met de Sowjet-Unie.

Op het in dezelfde maand gehouden tiende partijcongres der PCF schrikt Duclos er niet voor terug roofbouw te plegen op de nog gapende wonden van de bezettingstijd met een verhaal van twee gefusilleerde verzetsstrijders, een socialist en een communist, die vlak voor de executie hun kameraden smeken, na de bevrijding de eenheid der arbeiderspartijen te bewerkstelligen. 'Zij vielen samen voor het executiepeleton, dezelfde Internationale zingend en toen de kameraden 's avonds langs de plaats van executie kwamen, zagen zij slechts één bloedvlek,' aldus Duclos.

Het 37ste partijcongres van de SFIO

De SFIO is duidelijk geïrriteerd en reageert afwijzend op dit staaltje opportunisme. Men kan rustig stellen, dat geen van beide partijen meer iets voelt voor een samengaan, doch men wil dit niet uitspreken.

Die gapende kloof tussen woord en werkelijkheid blijkt duidelijk op het 37ste partijcongres der SFIO in augustus 1945. In zijn 'rapport moral' spreekt Mayer over

de noodzaak van een 'unité d'action', ondanks de vallen, die ons sinds kort herhaaldelijk gezet worden.' [1]) Hij wijst een 'unité organique' evenwel beslist van de hand. 'De SFIO wil niets liever dan een fusie met de PCF, maar men twijfelt aan de oprechtheid der eenheidspolitiek van de communisten.' Het voornaamste obstakel is hun gehechtheid aan de Sowjet-Unie. Mayer gelooft niet, dat de partij orders uit Moskou ontvangt. 'Naar mijn gevoel is de gehechtheid van de PCF aan Sowjet-Rusland nog ernstiger dan een directe ondergeschiktheid . . . het lijkt meer op een primitief en blind geloof . . .' Een fusie moge dus uitgesloten zijn, een algehele breuk met de PCF behoeft daaruit niet te volgen. 'Wij moeten de 'union d'action' voortzetten ter wille van de Republiek,' concludeert de spreker.

De tweeslachtigheid in de woorden van Mayer weerklinkt in alle volgende interventies. Hoofdthema is telkens weer het feit, dat de SFIO wel van haar bereidheid tot samenwerking blijk moet geven, wil ze niet in de ogen der kiezers achteropraken. Zo wijst André Philip op het feit, dat beide partijen arbeiderspartijen zijn: 'de PCF net zo goed en wat haar fouten ook zijn, daar ze een arbeiderspartij is, kunnen we ons niet tegen haar keren; wij kunnen, noch op korte, noch op lange termijn een politiek voeren, die anticommunistisch zou zijn en de arbeidersklasse in verdeeldheid zou kunnen brengen.' Philip hekelt echter in krachtige bewoordingen de opportunistische strijdmethoden der PCF. 'Wij moeten evenwel met de communisten durven samenwerken en moeten onze communistische kameraden daarbij voortdurend wijzen op het opportunisme der communistische politiek . . . aan die arbeiders, die wij in het verzet aan het werk hebben gezien, die moed hebben getoond en opofferingsgezindheid en die er in hun persoonlijke betrekkingen blijk van gaven Frans eergevoel te bezitten . . . Ik ben voor voortzetting en intensificatie van de gezamenlijke actie,' roept Philip uit: 'Ik ben niet bang!'

Men ziet, de samenwerking met de PCF heeft vooral ten doel als brug te dienen, waarover men de communisten op de socialistische oever hoopt te lokken.

De opkomst van Mollet

In dit klimaat nu vindt de politieke geboorte van Guy Mollet plaats. Mollet, de revolutionair, de marxist. Op voornoemd congres doet hij voor het eerst van zich spreken door een felle aanval op Mayer, die hij ervan beschuldigt, zich te toegevend te betonen tegenover de Gaulle, oh ironie der geschiedenis, en hij eist onmiddellijke terugtrekking der socialistische ministers. Doch de tijd voor een dergelijke aanval was nog niet rijp en Mayer kan zich met steun van Blum nog gemakkelijk handhaven.

Op het buitengewoon congres te Montrouge (maart 1946) weet Mayer zich eveneens te weren. Ook hier haalt Mollet weer fel uit. Hij wil dat de socialistische ministers een socialistische politiek voeren: 'Het is niet voldoende, dat zij goede bestuurders zijn, zij moeten tegelijkertijd goede socialistische 'militants' zijn, agerend binnen de regering, zich zodanig omringend met socialisten, dat zij niet slechts beheerders zijn van een stervend kapitalistisch systeem, maar de wegbereiders van het socialisme, dat geboren gaat worden. Kortom, wij moeten onvermoeibaar en energiek onze revolutionaire opvatting doen gelden.' [2])

Doch weldra zouden de kansen keren, want in de komende periode vinden ver-

[1]) SFIO-archief: stenografisch verslag van het 37ste partijcongres.
[2]) SFIO-archief: stenografisch verslag van het buitengewoon congres te Monrouge.

kiezingen plaats, waarbij de socialisten, aanvankelijk goed gestart, verschillende nederlagen te slikken krijgen, hetgeen de positie van Mayer uiteraard niet ten goede komt.

Op het 38ste partijcongres in augustus 1946 slaat Mollet toe. Hij verwijt Mayer de MRP te veel in de kaart gespeeld te hebben. De samenwerking met de PCF heeft daar, ten onrechte, onder geleden. De verkiezingsnederlagen zouden te wijten zijn aan een 'verzwakking van de marxistische gedachte in de partij . . .' [3]) Het 'rapport moral' wordt verworpen en Mayer treedt af. Mollet krijgt nog steun van Philip en ook Blum staat hem weer ter zijde: 'De kwaal van de partij, ik vrees, dat het de vorm van een paniek aanneemt, is de uiting van de gecompliceerde gedaanten van, excusez le mot, de angst. Ik geloof, dat de partij, in haar geheel, angst heeft. Zij heeft angst voor de communisten; zij is bang voor wat de communisten zullen zeggen. Het is met spanning, dat u zich elk ogenblik afvraagt: "Maar wat doen de communisten?" . . . De communistische polemiek, de communistische belastering drukt op u, overmeestert u en doet u uiteenvallen . . . De aanvaarding van de motie-Mollet, weet u wat dat wil zeggen? Het is een soort moreel alibi, waarmee u uw slechte geweten poogt te misleiden . . .'

Doch opnieuw lijden de socialisten een nederlaag bij de verkiezingen van 10 november. De PCF komt als de grootste partij uit de bus. De SFIO dreigt vermorzeld te worden tussen de persen der propagandamachines van PCF en MRP. Een duidelijke houding ten aanzien van de communisten is nog niet bepaald. Wanneer Thorez optreedt als formateur, krijgt hij de steun van de socialistische fractie, op die van 23 afgevaardigden na, onder wie André Philip, Daniël Mayer, Edouard Depreux, Tanguy-Prigent . . . In een vraaggesprek verklaarde Philip onlangs, niet voor Thorez te hebben gestemd, om geen gevaarlijk precedent te scheppen. Thorez haalt het overigens niet.

De definitieve breuk met de communisten

Interessant zijn ook de debatten in het 'Conseil National' der SFIO op 6 mei 1947, als de houding ten aanzien van de PCF, die, onder druk der internationale omstandigheden de regeringssolidariteit had gebroken, wordt bepaald. Tot die datum had de PCF, met uitzondering van een kortstondig homogeen socialistisch kabinet onder leiding van Blum, aan alle regeringen vanaf april 1944, te zamen met de SFIO en de MRP, deelgenomen.

Men kent de omstandigheden. De mislukking van de conferentie te Moskou (april 1947) is het voorspel van de koude oorlog. In Frankrijk ontstaat conflict op conflict. Zo weigert de PCF de militaire kredieten voor de Indochinese oorlog goed te keuren, doch staat haar ministers toe bij de stemming de solidariteit niet te verbreken. Het ogenblik van scheiden is nog niet aangebroken. De 'topic' is niet populair genoeg.

Een staking op de Renaultfabrieken is *de* kans. Aanvankelijk ziet het er niet naar uit, als op 25 april 1500 arbeiders, tegen de zin van de communistische vakbond in, het werk neerleggen, maar als het er vier dagen later al 10.000 zijn, wijzigt de CGT haar standpunt en neemt de leiding van de staking over. De PCF steunt de looneisen en treedt hiermee één der fundamenten van het regeringsprogram, de stabilisatie van lonen en prijzen, met voeten. Een breuk is thans onvermijdelijk. Op 4 mei

[3]) SFIO-archief: stenografisch verslag van het 38ste partijcongres.

stemt de PCF, haar vijf ministers incluis, tegen de regering-Ramadier. Deze stuurt Thorez c.s. naar huis, doch laat de beslissing, of hij zelf ook zal aftreden, over aan het Conseil National, dat voor 6 mei bijeengeroepen is. Tijdens dit Conseil National bepleit Mollet het aftreden van Ramadier: 'Ik ben tegen deelneming aan een regering,' zegt hij, 'die de communisten in de gelegenheid zou stellen in de oppositie te treden, van waaruit zij hun tanende invloed op de arbeidersklasse en de CGT weer kunnen herstellen. De PCF is een realiteit, al zijn haar methoden onaanvaardbaar . . . Laten wij proberen haar spel te doorzien, laten wij haar niet in de kaart spelen. Integendeel, laten wij haar spel doorkruisen . . . De PCF heeft deze gelegenheid gezocht, om uit de regering te treden. Deze loonstaking, een arbeidersbelang, is een populaire aangelegenheid. Laten wij haar deze kans niet gunnen . . .' [4]) Ramadier is het hiermee niet eens en vindt steun bij Blum. Mollet delft het onderspit, doch zijn laatste woorden op deze vergadering getuigen van een heldere kijk op de troebele toekomst: 'Ik geloof, dat men om de Republiek te redden, om de democratie te redden, vóór alles niets moet doen, wat de socialistische partij zou kunnen schaden. De dag waarop de partij het vertrouwen van het land heeft verloren, die dag zal er van de Republiek in dit land geen sprake meer zijn. Men moet dus allereerst de partij redden . . .'

De SFIO stond voor een tweesprong. Wanneer ze de PCF de rug zou toekeren en zich in coalities zou wagen met de 'burgerlijke' partijen, riskeerde zij de toch al zo geringe arbeidersaanhang nog verder van zich te vervreemden. Maar de tweede weg was, naarmate de koude oorlog zich toespitste, volkomen onbegaanbaar! De tragiek van Mollet is, dat hij het juist moest zijn, die, alhoewel hij de gevaren daarvan duidelijk inzag, de partij op de eerste, de onvermijdelijke weg naar de afgrond, zou voorgaan. Niet bij machte de partij aan de verstikkende greep der communistische oppositie te ontrukken, werkte hij zich hoe langer hoe meer vast.

De verdere geschiedenis van de SFIO tijdens de Vierde Republiek is inderdaad de geschiedenis van een partij, in wie het vertrouwen, te zamen met dat in de Republiek, snel slonk. Terwijl de geïsoleerde PCF glimlachend toekeek, kreeg de SFIO in haar coalities van 'partijen die veroordeeld waren samen te leven,' weinig kans een socialistische politiek te voeren. Maar juist het bestaan van die kolos op de linkervleugel, gebalanceerd door de reactionairen op rechts, dwong de SFIO in die 'immobiele' coalities: de vicieuze cirkel der Vierde Republiek.

De ommezwaai van Mollet

De SFIO ziet zich weldra genoodzaakt een anticommunistische politiek te voeren. Eind 1947 komt het tot een scheuring in de CGT, waarin de socialistische minderheid zich gedurende twee jaar de algehele communistische overheersing had laten welgevallen. Als de CGT in 1947-1948 een ware stakingsgolf over het land laat razen, is het toevalligerwijs een socialist, die als minister van Binnenlandse Zaken de stakingen breekt: Jules Moch.

Mollet, die de omwenteling in Praag van nabij meemaakte, spreekt voortaan van de PCF, als een partij 'pas de gauche, mais de l'Est'. [5]) De politiek van Mollet als minister-president is te bekend, om hier te beschrijven. Men herinnert zich zijn

[4]) SFIO-archief: stenografisch verslag van het Conseil National op 6 mei 1947.
[5]) Le Populaire van 30-12-1955.

bezoek aan Algiers op 6 februari 1956 nog maar al te goed. We zullen ons niet inlaten met de vraag, of Mollet nu voor de druk der tomaten is gezwicht of niet. Het is in dit verband slechts van belang te constateren, dat zijn naam onverbrekelijk is verbonden aan dit bezoek, zoals zijn naam is verbonden aan de Suez-affaire. De kiezer, zich weinig bewust van de achtergronden, zal, als hij de ultra's verafschuwt, niet op Mollet stemmen. En om de kiezer, de communistische kiezer, gaat het. Hij moge Mollets verweer in Le Populaire [6]) gelezen hebben, waarin deze erop wijst, dat 6 februari noch een capitulatie, noch een omwenteling, noch een begin van het einde was, hij las ook de uitlatingen van Lacoste, de minister-president: deze beloofde, dat er noch een staakt-het-vuren, noch onderhandelingen zullen komen, zolang hij er is. [7]) 'Het nieuwe Algerië zal marcherend tot stand gebracht worden . . . Vertrekken zou laf zijn . . . de Fransen in Algerië zijn vastbesloten alles te weigeren. Ze zouden nog liever de Algerijnse republiek afkondigen op Zuidafrikaanse wijze en het leger zal hen steunen . . .' Men geve zich er rekenschap van, dat hij dit in 1956 zei. Men herinnere zich, dat Lacoste nog geregeld dergelijke uitlatingen bezigt. En men bedenke zich, dat hij nog altijd lid is van de SFIO, evenals trouwens Marius Moutet, die als minister van Koloniën destijds het spel der Indochinesche colons meespeelde en tijdens wiens ambtsperiode in 1947 in minder dan geen tijd 80.000 Madagasken na een opstand om zeep werden geholpen. Moutet vertegenwoordigt de SFIO in de senaat . . .

Mollet en de Gaulle

Van recenter datum is de bijkans onvoorwaardelijke steun van Mollet aan de Gaulle. Het is waarschijnlijk een noodzakelijke en zeer verstandige politiek geweest, die Mollet deed besluiten na de 13de mei een beroep te doen op de generaal. De situatie was buitengemeen ernstig. Een burgeroorlog dreigde. Het leger rebelleerde. De politie was onbetrouwbaar. Mollet schrijft hierover [8]): 'Wat kon ik doen? Een groot en hevig volksverzet organiseren? Zeker, dat was onze wens . . . Maar de arbeidersmassa's zouden, niet door laksheid, maar door onbegrip, passief blijven. Zij waren niet bereid te vechten voor een onmachtige parlementaire republiek. Te lang waren zij getuige geweest van het parlementaire kegelspel . . . en zij zagen niet in, dat achter dit ten onrechte gehoonde parlement de republiek en de democratie zelve schuilgingen, in doodsgevaar verkerend . . .' Het is waar, het stakingsparool zelfs van PCF en CGT vond nauwelijks gehoor en ware dit wel het geval geweest, de tijd, dat Mollet een actie met de PCF zou willen voeren, op het risico af, dat deze met de eer zou gaan strijken, was al lang voorbij.

Mollet kon niet anders en het getuigt van grote moed dit van meet af aan in te willen zien en de consequenties daarvan te aanvaarden. Want de consequenties waren enorm. Door een beroep op de Gaulle te doen, door de Vijfde Republiek tot stand te helpen brengen, schakelde hij zich zelf volledig uit en maakte hij van de SFIO een zijdeur van de UNR.

Men kan niet zonder een glimlach lezen, wat Mollet vandaag over de Gaulle schrijft [9]): '. . . Ik heb voor mij zelve altijd het idee gehad, dat generaal de Gaulle

[6]) Le Populaire van 30-11-1959.
[7]) Jacques Fauvet: La IVe République, blz. 333.
[8]) Le Populaire van 3-11-1959.
[9]) Le Populaire van 5-11-1959.

sinds twintig jaar de gevangene is geworden van een verheven beeld, dat hij van zich zelf heeft en dat hij niet meer wil en kan onteren . . .' (Hij doelt op het idee, dat de Gaulle het Franse volk incarneert en haar lot in handen heeft.) '. . . Een onzichtbare en machtige band verenigde het volk en hem in uren van gevaar . . . Het is door deze band, dat de Gaulle, na zich tien jaar teruggetrokken te hebben, de kracht heeft herwonnen voor een nieuwe zending . . . Hoe zou deze man deze band kunnen verbreken, zonder zijn prestige te verliezen, zonder van zijn voetstuk te treden? Hij is veroordeeld hoog te leven . . . De Republiek, te diep geworteld in ons volk, heeft van zijn kant nauwelijks geweld te duchten. "Heb ik mij ooit vergrepen aan de democratie? Ik heb haar hersteld . . . "' roept hij tijdens de crisis uit. 'Waarom wilt u, dat ik op 67-jarige leeftijd een carrière als dictator begin?' . . .

'Het is niet een door de Voorzienigheid gezonden man, die wij steunen in zijn pogingen het Algerijnse vraagstuk op te lossen. Wat we steunen . . . is een bepaalde politiek, die wij voor juist houden, die wij overeenkomstig achten met de onze, uitgevoerd door een man, die wij onder de huidige omstandigheden beschouwen als het best geplaatst om haar te verwezenlijken . . .' [10])

Zelden is de positie van de SFIO zo afhankelijk geweest van wat één man denkt over een ander. Het impliceert een volledige onderwerping aan de generaal, of het nu een 'sauveur suprême' of 'een man, het best geplaatst' is. Want zelden is de Franse problematiek zo eenvoudig gesteld geweest als vandaag. Er is maar één staatsman: de Gaulle; en er is maar één probleem: de Algerijnse oorlog. Wanneer men de Gaulles Algerijnse politiek steunt, moet men de consequenties aanvaarden: partiële oppositie is uitgesloten. Het is maar al te bekend, dat in de Gaulles opvattingen over de politiek slechts plaats is voor de 'Grandeur Française', waaraan alles verder ondergeschikt is. Vandaag behoort hier in de eerste plaats toe een eervolle vrede in Algerië. Laten diegenen die hem daarin steunen, zich niet verbeelden ook maar op enigerlei wijze te kunnen dwarsbomen, door op ondergeschikte punten te opponeren!

Mollet heeft het begrepen. Zijn oppositie op sociaal-economisch gebied was onvoldoende, om werkelijk voor onafhankelijk van de Gaulle door te gaan. Wanneer hij weer een eigen persoonlijkheid zal willen hebben, zal hij met de Gaulle van mening moeten verschillen over Algerië. Hij zag zijn kans schoon na de reis van de generaal naar Algerië, tijdens welke deze ten overstaan van het leger enkele weinig liberale woorden bezigde. Op 9 maart bracht de SFIO een communiqué uit, waarin zij zegt van mening te zijn, dat vóór het staakt-het-vuren tweeërlei onderhandelingen noodzakelijk zijn: nl. over het beëindigen van de vijandelijkheden en over de waarborgen voor het uitoefenen van het zelfbeschikkingsrecht. Doch deze verklaring werd niet meer herhaald en op het onlangs gehouden congres van de SFIO deed Mollet zelfs weer een stap terug.

De kiezers zullen dan ook voorlopig wel in Mollet een trouwe bondgenoot van de Gaulle blijven zien, ondanks zijn steken onder water. We naderen hiermede de conclusie van dit betoog: één van de belangrijkste factoren van de tragedie der Vierde Republiek, van het ontstaan en voortduren van de Algerijnse oorlog, is de communistische kolos. De enige manier om ooit de Franse politieke verhoudingen te normali-

[10]) Le Populaire van 6-11-1959.

seren, is het losweken van de communistische kiezers. Het meest geschikt daarvoor lijkt, uiteraard, een socialistische partij, doch de SFIO, zelf leeggezogen, heeft tot op heden, zoals we reeds zagen buiten haar schuld, moeten falen en zal, gezien de laatste ontwikkelingen, niet snel weer een kans krijgen.

De 'Parti Socialiste Unifié' een alternatief?

Dat de communistische kiezers niet al te zeer aan de PCF vastgeroest zitten, was al gebleken uit diverse opinieonderzoeken. Maar het bleek wel overduidelijk bij het referendum en de verkiezingen van 1958, toen 30 pct. hun partij in de steek liet. Ze passeerden de Gaulles bondgenoot, de SFIO, en traden rechtstreeks in het kamp der UNR, om deze enkele maanden later, bij de gemeenteraadsverkiezingen weer te verlaten en terug te keren in de PCF.

Het is dan ook de heilige overtuiging van de nieuwe socialistische partij, de 'Parti Socialiste Unifié', dat er behoefte bestaat aan een nieuwe linkse partij, tussen de PCF en de SFIO in.

Het is een merkwaardige partij, die PSU. Ze telt een ratjetoe van leden: mendessisten, dissidente communisten, trotskisten, christen-socialisten, marxisten en 'moderne socialisten', doch ze vaart wel bij de gesignaleerde simplificatie der Franse politiek. Ze wenst vrede in Algerië, evenals Mollet, doch, anders dan deze, vertrouwt ze niet op de Gaulle en daarmee schonk zij zich in het Frankrijk van vandaag wél een persoonlijkheid, die zij behalve met de Gaulle, slechts deelt met de overige opponenten: de PCF en de ultra's.

De leiders: Edouard Depreux, André Philip, Daniël Mayer, we kennen ze al uit de eerste naoorlogse jaren, toen zij het nog voor het zeggen hadden in de SFIO. Ook toen stonden zij lijnrecht tegenover Mollet, doch de lijn is onder de druk der historie 180 graden gewenteld. Philip, Mayer, zij zouden het niet anders gedaan hebben dan Mollet, zoals deze het niet heeft kunnen doen als Mollet 1947. Doch zij hebben het voordeel tijdig van de wagen gesprongen te zijn (of in het geval van Philip: geduwd).

De PSU en de communistische kiezers

De PSU zal daarom beter geplaatst zijn dan de SFIO, wanneer het er straks op aan komt de communistische kiezers los te weken; de belangrijkste opgave na de vrede in Algerië, wil er van de democratie in Frankrijk nog iets terechtkomen.

Deze taak werd door Depreux als volgt omschreven: 'Het meest dramatische gewetensconflict, waarvoor niet-communistisch links zich ziet geplaatst, is, dat zij tegelijkertijd een eind moet maken aan de sterilisatie der communistische stemmen en de vestiging in Frankrijk verhinderen van een volksdemocratie . . . Daarom zijn slechts *beperkte* overeenstemmingen met de PCF over *nauwkeurig omschreven* onderwerpen mogelijk . . .' [11])

Er bestaat dan ook geen aanleiding een Volksfrontpolitiek te vrezen: hier is noch sprake van 'détentisme', noch van 'duvergerisme'. De 'detentisten' in de partij zullen zich na de recente onbeheerste uitlatingen van Chroesjtsjow wel koest houden. Hun luchtkasteel tijdens de ontspanningssfeer van enkele maanden geleden (détente = ontspanning), dat Nenni het toch bij het rechte eind had, is onlangs door de Migs wel neergehaald.

[11]) Edouard Depreux: Structures et Positions de la Gauche (Extrait d'evidences de juin-juillet 1959).

Realistischer en daarom gevaarlijker zijn zij, die de opvatting van prof. Duverger onderschrijven, die in 't kort op het volgende neerkomt: 1. Iedere actie van links zonder de PCF is tot mislukken gedoemd. 2. Het fascisme is in Frankrijk dreigender dan het communisme. Frankrijk ligt immers buiten de Sowjet-sfeer, onbereikbaar voor het Rode Leger en een omwenteling à la Praag is uitgesloten. 3. De PCF heeft rekening te houden met het feit, dat haar kiezers bepaald geen communisten, doch voor een groot deel, brave patriotten zijn.

Deze drie constateringen zijn juist, maar Duvergers conclusie: dat men dus naar hartelust met de partij zou kunnen samenwerken, is er nu net naast. Het gaat er niet om deze 'Parti Nationaliste Etranger' uit haar isolement te halen, het gaat erom de communistische kiezers uit hun isolement te halen! Dat nu is de politiek van Depreux c.s. Men moet de PCF *gebruiken*, kortstondig en binnen zeer beperkte grenzen. Een staking hier, een betoging daar. De PSU moet telkens het initiatief behouden en zich iedere keer terdege afvragen hoever ze kan gaan. Op die wijze plaatst zij zich het best, om straks de kolos leeg te zuigen.

Het is inmiddels al gebleken, dat de PCF danig inzit met deze nieuwe politiek. Uit het voorgaande is wel duidelijk geworden, dat zij er in feite weinig voor voelt, om ook maar op enigerlei wijze de voordelen van het isolement prijs te geven. Nog minder voelt zij ervoor met zich te laten spelen, afhankelijk te zijn van de gunsten van de PSU. Deze, alsmede haar bladen 'l'Express' en 'France-Observateur' moeten het dan ook keer op keer ontgelden in de 'Humanité'. Het is duidelijk, dat de PCF, die altijd luide om eenheid heeft geroepen, toen deze toch onbereikbaar was, thans bij de kiezers in een onmogelijke positie gemanoeuvreerd wordt, hetgeen, veel meer dan die beperkte samenwerking zelve, het doel der PSU is.
Illustratief is het onlangs verschenen boek van Jean Baby [12]), een communistisch 'partij-intellectueel', waarin deze zijn partij ervan beschuldigt haar ware bondgenoten niet te willen herkennen. Baby werd uit de partij gezet, want hij raakte een zwakke plek: de PCF wil in haar isolement blijven. Juist dit isolement, dit monopolie der oppositie, is haar kracht. Juist door dit isolement kan zij de Franse politiek permanent verlammen en de constante ontevredenheid absorberen.

Het ziet ernaar uit, dat de PSU in dezen op de juiste weg is . . . Niet de derde, maar, naar het schijnt, de enige.

NASCHRIFT *Juli 1960*

Inmiddels heeft de SFIO op 13 september een communiqué uitgegeven, waarin de Gaulle's Algerijnse politiek na de mislukte onderhandelingen te Melum geheuld wordt en onmiddellijke hervatting van deze besprekingen wordt geëist.

De reactie van Mollet op de TV-rede van de Gaulle op 4 november was bepaald weer aarzelend: hij had een positieve indruk er van gekregen, doch vroeg zich af, of de generaal bereid is de politieke onderhandelingen met de FLN en andere representatieve groeperingen gelijktijdig te doen plaats vinden met de onderhandelingen over een 'staakt-het-vuren'. Zijn voornaamste tegenstander binnen de partij, Defferre, sprak evenwel van een teleurstelling . . . *7 nov. 1960*

12) Jean Baby: 'Critique de Base, le Parti Communiste Français entre le passé et l'avenir' (Cahiers libres 5-6).